

וכן שנינו "שכנגדו חשוד על השבועה", כאשר נתבע אדם ונתחייב שבועה לחברו, וחשוד הוא על השבועה [כפי שמבארת המשנה להלן]

— הרי הוא, התובע, נשבע ונוטל. (11)

כיצד? על ידי מה נעשה הנתבע חשוד על השבועה?

אחת, בין שנחשד הנתבע על השבועה מח-א משום שנשבע בעבר לשקר **שבועת העדות.**

[אותה שנינו לעיל בפרק רביעי. וענינה הוא, שכאשר תובע אדם את חברו, שיעיד לו עדות על דבר ממון לטובתו, ואילו העד

חבלתי בך, אלא נחבלת מעצמך!]

הרי זה הנחבל נשבע שהחובל חבל בו, ונוטל ממנו דמי חבלתו.

רבי יהודה אומר: אין הנחבל נשבע ונוטל את דמי החבלה, אלא **עד שתהא שם מקצת הודאה:**

כיצד? — אמר לו הנחבל: **חבלת בי שתיים.** שתי חבלות. וחלה החובל **אומר:** לא חבלתי בך אלא אחת. הרי החובל חייב בשבועת התורה, שהרי הודה במקצת. והפכו חכמים את השבועה והטילוה על הנחבל ויטול דמי החבלה. (10)

התוספות שם בד"ה אם כן, שרק עבד הוקש לקרקע. אך לא כל אדם.

ואם כן, דברי הרמב"ם מיושבים רק לפי שיטת התוספות. אולם לדעת רש"י הסובר שכל אדם הוקש לקרקע, עדיין קשה.

ובקצות החושן סימן צ"ה ס"ק ח' ביאר על פי דברי הר"ן כאן, כי ממשנתנו אין כל ראיה. כיון שאין כונת רבי יהודה שההודאה במקצת תהיה סיבת החיוב. ועד כמה שאין חיוב שבועת מודה במקצת מדאורייתא, אין שבועה.

אלא סובר רבי יהודה שתקנת חכמים בשבועת משנתנו היא כעין שבועת מודה במקצת של התורה. אך עיקר השבועה היא מדרבנן ואינה תלויה בדיני השבועה של שבועת מודה במקצת מדאורייתא.

ולכן, אף במקום שפטור מן התורה, כגון על דמי חבלת אדם — במשנתנו חייבים. ואם כן, אין להוכיח ממשנתנו דלא כהרמב"ם.

11. התוספות בבבא מציעא ה א ד"ה שכנגדו, הקשו מאי שנא חשוד על השבועה, שהדין הוא כי שכנגדו נשבע ונוטל. ולא אומרים בזה את

שבת, בושת.

10. נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפרק ה' מהלכות טוען ונטען הלכה א — ב, האם דין התורה שאין נשבעין על הקרקעות, נאמר רק על הקרקעות או אף על דמיהם אין נשבעים.

כגון: הויק אדם קרקע חברו, ותובע הניזק לשלם דמי היזק קרקעו. והמזיק מודה לו במקצת ההיזק. דעת הרמב"ם היא שאין נשבעים על הודאה במקצת זו. כיון שהודאה זו היא הודאה על תביעת קרקע.

ואילו הראב"ד חולק וסובר שכיון שאינו תובע ממנו אלא את דמי הקרקע עבור מה שהזיקו, הרי זה כתביעת מטלטלין — ונשבע.

והוכיח זאת הראב"ד ממשנתנו. שהרי קיימא לן שהוקש אדם לקרקע. ובכל אופן כאשר מודה הנתבע במקצת מחיוב תשלום דמי החבלה — נשבע. [ולדעת רבי יהודה, נשבע רק באופן זה] ומוכח שנשבעים על חיוב דמי קרקע.

ובמגיד משנה שם יישב את דברי הרמב"ם וכתב שההיקש של אדם לקרקע נאמר רק לגבי עבדים. דעבדים הוקשו לקרקעות. ואילו דעת

ואחת שנחשד הנתבע על השבועה משום שבעבר היא נשבע לשקר את שבועת הפקרין.

כופר ונשבע שאינו יודע להעיד לו עדות. ואחר כך מתברר שיכול היה להעיד לו, והרי הוא נשבע לשקר — חשוד הוא על השבועה^[12].

מכל מקום כיון שמן התורה יכול הוא לישבע, תיקנו חכמים לשכנגדו, שישבע ויטול. [ובעיקר קושית התוס', העיר בגליון רבינו עקיבא איגר בבבא מציעא שם, מדוע הקשו זאת התוספות על דברי הגמרא בבבא מציעא שמזכירה את דין זה של "שכנגדו חשוד על השבועה". והלוא עיקר הדין הוא כאן במשנתנו. שהחשוד על הממון, שכנגדו נשבע ונוטל. ואם כן, היה לתוספות להקשות קשיא זו כאן?]

12. הקשה הרשב"א: מנין לנו שהנשבע שבועת העדות לשקר, אכן נשבע במזיד. והלוא יתכן שבשעה שתבע ממנו המשביע להעיד לו, שכח מן העדות, ואם כן, לא היתה שבועתו שבועת שקר?

ותירץ על כך הר"ן, שכל זמן שהיה המעשה עליו רוצה המשביע שיעיד לו, בזמן קרוב וסמוך, לא תולין בשיכחה. אלא ודאי השבועה שנשבע, היתה לשקר ובמזיד!

עוד הקשה הרשב"א, אף אם מודה הנשבע שהזיד בשבועת העדות ונשבע לשקר, ומחמת כן רוצים אנו לפוסלו משבועה, הרי קיימא לן שאין אדם נאמן לשים עצמו רשע?

ותירץ הר"ן, שכאן אין את החיסרון שאין אדם נאמן לשים עצמו רשע. משום שכל חסרון זה הוא רק לענין שיהיה פסול להעיד בעדות אחרת, ולכך אינו נאמן לפסול עצמו.

אולם כאן, הרי על ידי כך שלא ישבע ויפטר מן התביעה, מחייב עצמו ממון. ואם כן, הרי זה בכלל הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ובוזה הוא נאמן.

והנה, לפי דעת הרמב"ם, קושית הרשב"א

הדין "מתוך שאינו יכול לישבע — משלם" [כפי שמובא לקמן מז א גבי נסכא דרבי אבא, עי"ש] ונחייב את הנתבע החשוד על השבועה, בתשלום?!

ותירצו: א, בחשוד על השבועה, אי אפשר לומר מתוך שאינו יכול לישבע משלם. כיון שאם כן, כל אדם יוכל לטעון טענות אשר יביאו את החשוד לידי חיוב שבועה, וכיון שלא יוכל לישבע — ישלם, ומחמת כן יטלו התובעים את כל ממנו, ומשום כך תיקנו חכמים שמי שאינו יכול להישבע מחמת שהוא חשוד, הדין הוא "שכנגדו נשבע ונוטל".

עוד תירצו התוס' שבכל מקום יכול התובע לומר לנתבע, חייב אתה לי שבועה דאורייתא, לכן, או תישבע או תשלם. וכיון שהוא הנתבע אינו רוצה או אנו יכול לישבע — משלם! אולם כאן, הרי החשוד רוצה ויכול לישבע. אלא שאין אנו מניחים אותו לכך, מחמת שחשוד הוא. ומשום כך אין לו חיוב תשלומין, ושכנגדו נשבע ונוטל.

ובביאור דברי התוספות [בתירוץ השני], כתב בחידושי הגר"ט [בבא מציעא סימן קמ"ב] שלדעת התוספות, גם שבועת החשוד מועילה ושבועה היא. והא דאמרינן שהחשוד על הממון חשוד גם על השבועה, אין הכוונה בזה שאין שבועתו שבועה. אלא שאין מוסרים שבועה לחשוד מפני חילול השם. או משום "לפני עיור לא תתן מכשול". אבל אם נשבע — מועילה שבועתו!

ומשום כך אינו נחשב כמי שאינו יכול לישבע. ואף שרבנן פסלוהו לשבועה, ויש לחייבו כדין כל מי שאינו יכול לישבע וישלם,

[אותה שנינו לעיל בפרק חמישי. והיא, שתבעו התובע על פקדון שיש לו בידו. והלה כופר ונשבע שאין לו פקדון בידו, ולאחר מכן מתברר שנמצא הפקדון בידו, ואם כן, נשבע הוא לשקר ונעשה חשוד על השבועה].

ואפילו היה הנתבע חשוד רק משום שנשבע **שבועת שוא**. שאין היא כמו שבועת העדות ושבועת הפקדון [שהנשבע אותם, מפסיד ממון חברו על ידי כפירתו].

ובשבועת שוא, אין הוא עושה רעה לבריות, אף על פי כן, נעשה לחשוד על השבועה, ולכן התובע שכנגדו – נשבע במקומו ונוטל.

וכן אם היה אחד מהנתבעין, שהתחייבו בשבועה מן התורה: **משחק בקוביא** [משחק המביא לידי זכיה בכסף]⁽¹³⁾,

ומלוה ברבית, או שהיה ממפריחי יונים

[משחק של תחרות בין היונים]⁽¹⁴⁾,

או מסוחר שביעית שעושים סחורה בפירות שביעית, ודבר זה אסור הוא מן התורה שנאמר "לאכלה" – לאכלה ולא לסחורה.

כל אלו, פסלים חכמים לעדות ולשבועה. ומשום כך, הרי שכנגדו, התובע אותו, נשבע ונוטל!

ואם היו שניהם, התובע והנתבע, **חשודין** ולא ניתן להשביע אף אחד מהם – הזרה **השבועה למקומה, דברי רבי יוסי**.

[ונחלקו בגמרא אם חזרה שבועה למקומה, היינו לסיני, כלומר ששניהם לא נשבעים, ונפטר הנתבע בלא כלום. או שחזרה השבועה למקומה, היינו לנתבע, שהוא הראשון שחלה עליו השבועה, וכיון שאינו יכול להישבע, שהרי חשוד הוא, אמרינן: מתוך שאינו יכול לישבע – משלם.]

להתנצל ולומר שלא חטא, רק שעל ידי דבריו הוא נתפס שאנו רואים מתוך דבריו שחטא, נעשה חשוד על פי עצמו.

13. בטעם הפסול של משחק בקוביה נחלקו אמוראים בסנהדרין [כד ב] האם הוא משום גזל, שאין המפסיד במשחק מותר על כספו בלב שלם, או משום שהאנשים העוסקים במשחקים שכאלו אינם עוסקים בישוב העולם.

14. רבינו עובדיה מברטנורה הביא בזה ב' פירושים: א. שמתחרים המשחקים ביניהם, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך, והוא שחוק. ב. שמגדל הבעלים יונה מלומדת להביא יונים אחרות לבית בעליה, ויש בזה גזל מפני

אינה קשה כלל. שהרי כתב בפרק ב' מהלכות טוען ונטען הלכה ג': אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים שעבר עבירה שנפסל בה. אבל המודה מפי עצמו שהוא חשוד ושעבר עבירה שנפסל בה, אף על פי שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד לכתחילה, אם נתחייב שבועה – משביעין אותו. ומבואר, שאין אדם נפסל על פי דבריו. [ועיין עוד בחידושי רבי עקיבא איגר בזה].

ועיין בפתחי תשובה [חושן משפט סימן ל"ד אות מ'] שהביא משו"ת מהר"מ לובלין, דהא דקיימא לן שאין אדם משים עצמו רשע, היינו דוקא היכא שבא להודות שהוא רשע. אז אינו נאמן, ואינו נעשה חשוד על פי עצמו. אבל כאשר אנו רואים שאדרבה, הוא רוצה

לחנווני: תן לבני סאתים חטיין. או תן לפועלי בעבור סלע שאני נותן לך — תן ופרוט להם מעות. [שהם מטבעות קטנות], בשכר עבודתם אצלי, אשר מחמתה אני חייב לשלם להם.

[ובאופן זה יש "רגליים לדבר" כלומר, מעין הודאה מצד בעל הבית שאכן נתחייב לחנווני. שהרי הוא הורה לתת החטיין או המעות. ובאופן זה דיברה המשנה!]

לאחר מכן, הוא החנווני, אומר: נתתי להם את החטיין או המעות כדבריך. והן, הבן או הפועלים אומרים: לא נטלנו ממנו.

הרי הוא החנווני נשבע שאכן נתן את החטיין לבן, או שנתן את המעות לפועלים, ונטל את תמורתם מבעל הבית.⁽¹⁵⁾

רבי מאיר אומר: יחלוקו! וישלם הנתבע את מחצית התביעה.

והחנווני על פנקסו ששינונו לעיל שנשבע ונטל, כיצד —

[ומקדימה המשנה:]: לא מדובר באופן שיאמר לו החנווני לבעל הבית הלוקח: כתוב על פנקסי שאתה חייב לי מאתים זוז. עבור דברים שקנית אצלי, וישבע החנווני ויטול למרות שהנתבע כופר בחוב.

כיון שבאופן זה, אין כל הודאה מבעל הבית שאכן היה ביניהם איזה עסק, ואין כל סיבה שנאמין את החנווני וניתן לו ליטול בשבועה.

אלא המדובר הוא כשאמר לו בעל הבית

'מוצא אני בפניקסי שאתה חייב לי כך וכך'. כי לא סומכין על פינקסו אלא כאשר יש רגליים לדבר. כגון כאן, שציוה לו בעל הבית לתת לפועליו כך וכך, והוא כתב בפניקסו שאכן נתן. ורק באופן זה הולכים אחר מה שכתוב בפניקסו. אבל בעלמא — לא!

והנה, כל מה שצריך שיהיה רגליים לדבר, הוא רק לענין שבועת הנוטלין של משנתנו. אך לענין שבועת היסת, נחלקו הש"ך והתומים בסימן צ"א.

דעת הש"ך היא שאף בשבועת היסת אינו נאמן להשביעו, לולא שיש רגליים לדבר שאכן חייב לו. ועי"ש שהוכיח הש"ך שכן היא דעת הרא"ש.

אולם התומים הוכיח מדברי הרמב"ם שאף כאשר בעל הבית אומר לחנווני התובעו שאינו יודע מתביעתו, ואין לתביעתו כל רגליים לדבר, ישבע היסת, עי"ש.

דרכי שלום.

15. יש לדקדק בלשון המשנה, מדוע כתבה 'החנווני על פינקסו' ולא כתבה שאמר החנווני לבעל הבית, בסתם, ולשם מה הזכירה את פינקסו?

וכתב בשו"ת הרא"ש [כלל פ"ו, והביאו הטור בחושן משפט סימן צ"א], מכך שנקטה המשנה 'החנווני על פינקסו' ולא 'החנווני אומר לבעל הבית' — שמע מינה שמדובר באופן שאין החנווני טוען טענת ברי, שנתן כבר לפועליו. אלא אומר לבעל הבית 'מוצא אני בפניקסי שנתתי לפועליך כך וכך'.

ומשמע, שאנו סומכין על מה שמוצא החנווני בפניקסו אף על פי שהפועליו טוענים ברי והוא אינו טוען ברי. דכיון שאומר שכך מצא בפניקסו — חשובה טענתו כטענת ברי.

אולם, הפינקסו ומה שכתוב בו, אינו הוכחה כלפי כל אדם. כגון אם יאמר החנווני לסתם אדם

אמר לו הקונה: כבר נתתיו לך, ונתתו באונפלי. [בתיק המיועד למעות, כעין ארנק]. — ישבע בעל הבית שבועת היסט מדרבנן שנתן לו את הדינר — ויפטר.

ואם נתן לו בעל הבית את הדינר לפני שתבע וקיבל את הפירות, ואמר לו בעל הבית לחנוני: תן לי את הפירות שכבר שילמתי לך עבורם, ואמר לו החנוני כבר נתתים לך וגם הולכתים לתוך ביתך:

ישבע החנוני — ויפטר!

רבי יהודה אומר: אם נתן החנוני את הפירות, ואחר כך תבע את הדינר לא צריך בעל הבית להישבע שאכן נתן, אלא — כל שהפירות בידו — ידו על העליונה! וכיון שהפירות נמצאים כעת בידי בעל הבית — פטור משבועה ומתשלום.

והטעם הוא, כיון שאין דרך חנוני המוכר

וגם הן, הפועלים, נשבעין שלא קיבלו את שכרם מהחנוני ונוטלין את שכרם מבעל הבית.⁽¹⁶⁾

אמר בן ננס: כיצד מתקנים חכמים שבועת הנוטלין כזאת, שעל ידי שבועתן של החנוני ושל הפועלים, הסותרות זו את זו, הרי שאלו ואלו הפועלין והחנוני באין בודאי לידי שבועת שוא,

כיון שאחד מהם ודאי נשבע לשקר. ואם כן, סובר בן ננס שאי אפשר לתקן תקנה שכזאת.

אלא, הדין הוא שהוא החנוני נוטל מבעל הבית שלא בשבועה,⁽¹⁷⁾ וכן הן הפועלים נוטלין מבעל הבית את שכרם, שלא בשבועה!

אם אמר בעל הבית, הלוקח, לחנוני: תן לי בעבור דינר — פירות, ונתן לו החנוני את הפירות. אמר לו החנוני: תן לי את הדינר שהבטחת כתשלום עבור הפירות.

תחילה.

ואין לומר שהפועלים יתבעו בלא שבועה כיון שאין החנוני נשבע. דהא אפשר שישבע מחר, ולא איכד זכותו כמה שלא נשבע היום. והניח את דברי הש"ך בצ"ע.

ועיין עוד בקצות החושן סימן צ"א ס"ק ב'.

17. הר"ן ובעל המאור גרסו, שאף לבן ננס, החנוני אינו נוטל אלא בשבועה!

וטעם הדבר הוא, משום שטענת הפועלין, בריאה וחזקה היא יותר מטענת החנוני. לפי שהחוב של בעל הבית לפועלין הינו ודאי, כיון שעשו מלאכה אצל בעל הבית, וודאי מגיע להם שכרם. והספק הוא האם פרע להם בעל הבית אם לאו.

16. בגמרא לקמן מזב אמר רבא שצריכים הם לישבע זה בפני זה. על מנת לבייש השקרן שביניהם.

וכתב השולחן ערוך חו"מ סימן צ"א סעי' א': צריכים שישבעו כל אחד בפני חברו. חנוני בפני פועלים ופועלים בפני חנוני, כדי שיתביישו יותר.

ועי"ש בשך ס"ק ה' שדקדק בלשון השולחן ערוך 'חנוני בפני פועלים ופועלים בפני חנוני' דמשמע דחנוני נשבע תחילה.

והקשה החזון איש: מדוע ישבע החנוני תחילה? והלא אין כאן כפיה על החנוני לישבע. שהרי אף אחד מהם אינו חייב בשבועה זו. אלא רק אם רוצה ליטול מן הבעל הבית, אינו נוטל אלא בשבועה. וכל מי מהם שנשבע, נוטל

אמר לו השולחני: נתתים לך והשלכת לתוך כיסך — ישבע שולחני שאכן נתן לו את המעות ויפטר.

רבי יהודה אומר: אין דרך שולחני ליתן איסר כלומר, את המטבעות הקטנות, לבעל הבית, אלא עד שיטול דינרו.

ולפיכך במקרה הראשון, שתובע השולחני את הדינר עבור המעות הקטנות שנתן, פטור בעל הבית ללא צורך בשבועה. כיון שמסתמא כבר נתנו לו.

כשם שאמריו⁽²⁰⁾: שאשה הפוגמת כתובתה שמודה לבעל שהתקבלה כבר מקצת כתובתה, [ואם כן, שוב אין לסמוך על הכתוב בשטר הכתובה. כיון שמודה האשה שכבר קיבלה חלק ממה כתוב שם].

והבעל טוען ששילם את כולה, והרי היא רוצה להוציא ממנו את שאר סכום הכתובה — לא תפרע מבעלה את שארית הכתובה

במזומן, שלא בהקפה, ליתן את הפירות ללקוח, אלא עד שיקבל את התשלום לידי. וכיון שהפירות נמצאים כבר ביד הלקוח — מוכח שכבר שילם עבורם!

אך אם תובע הקונה את המוכר שיתן לו את הפירות עבור הדינר ששילם לו, מודה רבי יהודה שצריך החנוני להישבע כדי להיפטר.

(18)

אמר בעל הבית לשולחני: תן לי בדינר מעות קטנות, פרוטות של נחושת,⁽¹⁹⁾ ונתן לו השולחני את אותם הפרוטות.

אמר לו השולחני: תן לי את הדינר עבור הפרוטות שנתתי לך. אמר לו: נתתי לך את הדינר, ונתתו באונפלי — ישבע בעל הבית שאכן נתן לו את הדינר ויפטר.

ואם נתן לו בעל הבית את הדינר לשולחני, עוד לפני שנתן השולחני את המעות, ואמר לו בעל הבית: תן לי את המעות עבור הדינר.

[שאילו היה בעל הבית מוחזק בפירות, הרי פטור הוא מהכל. כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אם היו הפירות בחנותו של החנוני, גם כן פטור היה החנוני מן הכל].

וסובר הרמב"ם, שלדעת רבי יהודה ישבע בעל הבית בשני המקרים. כיון שהפירות צבורין ומונחים ברשות הרבים, ואינם בידו.

ומה שאמר רבי יהודה 'כל שהפירות בידו ידו על העליונה' הכונה היא לבעל הבית שקרוב הוא יותר אצל הפירות. [לפי שקונה הוא אותם], ומשום כך, ידו על העליונה. כלומר, שזכותו לישבע וליטול את הפירות.

19. בדינר ישנם מאה תשעים ושתיים פרוטות של נחושת.

20. מסכת כתובות פז א.

אולם חובו של בעל הבית לחנוני, מעיקרו ספק הוא. כיון שלא ידוע אם נתן לפועלין או לא. ולפיכך הוא נוטל בשבועה, והם נוטלין שלא בשבועה. ואין כאן את החשש ששניהם באים לידי שבועת שוא, כיון שרק אחד מהם נשבע.

18. כך פירש רש"י. ובפירוש המשניות להרמב"ם ועוד ראשונים, העמידו שהיו הפירות צבורין ומונחים ברשות הרבים. וכל אחד מהם, בעל הבית והחנוני, טוען את טענתו.

בעל הבית טוען כי קנה את הפירות האלו, ואילו החנוני טוען כנגדו, שכבר נטל את הפירות. ואילו הפירות האלו, הצבורים, הם פירות אחרים שרוצה למוכרם ברשות הרבים. ואין אף אחד מוחזק בהם.

אלא בשבועה.

וכן כתובה שעד אחד מעידה שהיא, הכתובה, כבר פרועה, לא תפרע האשה את הכתובה אלא בשבועה.⁽²¹⁾

וכן אשה שבאה לגבות כתובתה מנכסים משועבדים, כגון שמכר בעלה את נכסיו לאחרים. והרי קודם המכירה כבר נשתעבדו הנכסים לתשלום הכתובה,

וכן אלמנה שבאה לגבות כתובתה מנכסים יתומים מהנכסים שהותיר בעלה ליתומים — בכל אלו לא תפרע אלא בשבועה שעדיין לא קיבלה את דמי כתובתה...

וכן הנפרעת את דמי כתובתה שלא בפניו, שלא בפני בעלה, וכגון שיצא למדינת הים ושלח לה משם את גיטה, הרי היא לא תפרע אלא בשבועה.

וכן, כלומר, וכשם שכל אחת מאלו, אינה נפרעת אלא בשבועה, כך:

היתומים הבאים לגבות את חוב אביהן מיתומים אחרים, לא יפרעו מהם אלא בשבועה.⁽²²⁾

ומהי שבועתם של היתומים הבאים לגבות את חוב אביהם מיתומים אחרים? שבועה שלא פקדנו אבא שלא אמר לנו בשעת מיתו ששטר זה פרוע, וכן לא אמר לנו אבא קודם לכן, בחייו, ששטר זה פרוע. ולכן רוצים אנו לגבות החוב שבשטר זה.

וכן שבועה שלא מצינו בין שטרותיו של אבא שובר על השטר ששטר זה פרוע.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו אם נולד הבן לאחר מיתת האב, וממילא אינו יכול להישבע שלא אמר אביו ששטר זה פרוע, הרי זה נשבע שלא מצא שובר פירעון בין

דין יתומים הגובין מן היתומים. הלוא די היה להזכיר את דינם של היתומים בלבד, ומה מוסיף הדמיון לאלו?
ותירצו הרשב"א והרמב"ן, שבכל אלו, גם אם מת בעל החוב, הרי שלא יפרעו יתומיו — אלא בשבועה.

וכך הם דברי המשנה:

כשם שאין אחד מאלו, הפוגמת כתובתה וכו', לא נפרעין — אלא בשבועה, כך גם היתומים. כגון אם פגמה כתובתה ולא הספיקה לישבע ומתה, לא יפרעו אלא בשבועה של יורשים, שלא פקדנו אבא.

וכן הוא הדין אם פגמו היתומים שטר אביהם. ואמרו: אמר לנו אבא מקצת חוב זה פרוע, או שעד אחד מעיד ללווה שפרע לאביהם, וכן אם באין ליפרע מנכסים המשועבדים, לא

21. כתב הכסף משנה בפרק כ"ד מהלכות אישות הלכה י"ז, כי דוקא כשהבעל או הלווה טוען טענת ברי שכבר נפרעה הכתובה או החוב, צריכה להישבע. אך כאשר אינו טוען ברי אלא שמה ואף שעד אחד מעיד שנפרע, אפילו הכי — אינה צריכה שבועה.

ובש"ך [סימן פ"ד ס"ק ז'] חלק על זה וסובר שגם כשטוען הבעל שמה, ועד אחד מעיד כבדבריו, צריך שבועה. משום שכוחו של עד אחד בשבועה הוא כמו שני עדים בממון. וכשם ששני עדים מחייבים ממון אף אם טוען התובע טענת שמה, כך עד אחד מחייב שבועה אף בטענת שמה. ועיין בהגהות רעק"א שם.

22. הקשה הרשב"א: לשם מה צריכה המשנה להזכיר את כל ההלכות הללו, ולדמות להם את

שטרותיו של אביו ונוטל.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם יש עדים (23) שאמר האב בשעת מיתתו: שטר זה אינו פרוע, הוא, היתום, נוטל שלא בשבועה.

עד עתה שנינו את דינם של אלו שתיקנו להם חכמים שבועה, על מנת שיטלו את מה שהם תובעים.

ולהלן מונה המשנה, שבועה נוספת שתיקנו חכמים, לאלו התובעים שלא בטענה. כלומר, שטענתם היא טענת שמא. שהרי אין שבועה מן התורה, אלא כאשר התובע בא בטענת ודאי. ותיקנו חכמים שיהיו אלו שמונה המשנה לקמן, נשבעין אף על טענת שמא.

ואלו נשבעין שלא בטענה. שחייבם להישבע אפילו שטענת התובע היא טענת שמא —

השותפין שחושדים אחד בשני שמא מעלו

בממון השותפות ונטלו שלא כדין, ותובעים אחד את השני בטענת שמא,

והאריפין העובדים בשדה בעל הבית, ונוטלים בשכר עבודתם מחצה או שליש או רביע מן הפירות. וחושד בעל הבית באריס שנטל לעצמו יותר מכפי שסוכם ביניהם, ומשביעו על החשד אף שהוא שמא.

והאפוטרופין שהתעסקו במשא ומתן של נכסי אחרים שהופקדו בידם, ישבעו שלא מעלו בממונם של האחרים. (24)

והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית, שהושיבה בעלה בתור חנונית, או שמינה אותה כאפוטרופוסית לעסוק בנכסיו, תישבע שלא מעלה בהם.

וכן בן הבית. שהוא אחד מן האחים שהתעסק בנכסי הירושה לאחר מיתת האב, חייב להישבע לשאר האחים שלא מעל בממון הירושה.

בשבועה. ומבואר כי על מנת לפטור את היתום מן השבועה, צריך שתי עדים ועד אחד אינו מספיק בזה.

אולם הרא"ש שם דחה ראייה זו וכתב שאין כונת התנא שעד אחד אינו מועיל. אלא דרך המשנה לשנות בכל מקום 'עדים'. והכונה היא שנפטר משבועה על ידי עדות מועילה. ואף עד אחד מספיק.

ונמצא, שנחלקו הראשונים בביאור משנתנו. האם בעיני שני עדים כדי לפטור משבועה, או די בעד אחד.

24. כך פירש רש"י.

ולגבי אפוטרופוס האחראי על נכסי יתומין, מחלוקת תנאים היא במסכת גיטין נב ב אם

יפרעו אלא בשבועת היורשים, שלא פקדנו אבא. וזהו שהשוותה המשנה את דינם של היתומים לכל אלו. לומר, שאף היתומים הפורעים חובות מעין אלו, לא יפרעו אלא בשבועה.

23. נחלקו הראשונים בריש בבא מציעא, [ב ב] האם עד אחד שנאמן הוא בשבועה, יכול רק לחייב שבועה בעדותו, או שפותר גם את החייב שבועה כאשר מעיד לו, לפוטרו.

ומלשון משנתנו הוכיח רבינו יונה שם [הובא ברא"ש בבא מציעא פרק א' סימן ג'] שעד אחד אינו נאמן לפטור משבועה. דהא אמר רבן שמעון בן גמליאל, דאם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע, נוטל שלא

אבל, אם לאחר חלוקת השותפות נתגלגלה לו לתובע על הנתבע שבועה ממקום אחר, כגון שהיה חייב לו חוב והודה לו במקצת, ונתחייב שבועה — מגלגלין עליו את הכל. ויכול להשביעו כדין שותף על טענת שמא, אפילו שכבר חלקו ביניהם את השותפות.

והשביעית משמטת את חיוב השבועה של הלווה ומודה במקצת.

אך אינה משמטת את השבועה של השותפין, ולא את שבועתם של שאר חייבי שבועות המנויים במשנה. שהרי השביעית אינה משמטת שותפות ואריסות וכדומה. אלא רק חובות. ולכן משמטת אף את השבועה הבאה על ידי תביעת החוב.⁽²⁵⁾

ומסבירה המשנה כיצד הוא חיובם של הנשבעים שלא בטענה. שאף אם אין לתובעין טענה מסוימת אלא הם דורשים שבועה שהעסק מתנהל ביושר, חייב הלה להשבע.

ואפילו אם אמר לו הנתבע לתובע, מה אתה טוענני? והלה עונה אין לי תביעה כלפיך, אלא רצוני שתשבע לי! — חייב הנתבע להישבע ולברר שמעשיו היו כדין.

אך אם חלקו השותפין והאריסין. וסיימו ביניהם את העסקה ואת חלוקת הממון או השכר — שוב אין אף אחד מהם יכול להשביעו לאחר החלוקה בטענת שמא.

נשבע האפורופוס.

דעת תנא קמא שם, שאם אבי היתומים מינה את האפורופוס, נשבע. ומבאר הגמרא שם נב ב שודאי אביהם שילם לו עבור היותו אפורופוס. ואם כן, אין לחוש שהשבועה שצריך לישבע בסוף, תימנענו מלהיות אפורופוס. אך אם מינהו בית דין להיות אפורופוס על נכסי היתומין, ומשום בקשת בית הדין עושה זאת אף בלא שכר — פטור מן השבועה. דחיישנין שעל ידי חיוב השבועה, ימנע מליטול את האפורופוסות.

אבא שאול חולק וסובר שאם מינהו אבי היתומים — פטור משבועה. כיון שאין הכרח שעושה זאת עבור הנאת ממון, אלא יתכן שמחמת ידידות ורעות עם אבי היתומים עושה כן, ואם נטיל עליו שבועה, ימנע מכך. ברם, אם מינהו בית דין — נשבע. כיון שיש לו הנאה מכך שיוצא הקול שאדם מהימן הוא שהרי בית דין מינהו כאפורופוס, על נכסי היתומין. ומשום הנאה זו יטול את האפורופוסות, אף אם

נחייבו שבועה.

25. כך פירש רש"י. והקשו הראשונים: מדוע צריכה המשנה להשמיענו שהשביעית משמטת את השבועה, והלא ודאי שאם נשמת החוב וההלוואה, ממילא לא שייכת השבועה, שהרי אין על מה להישבע, כאשר כבר אין חוב? ותירץ הר"ן, שהמדובר הוא שתבעו קודם מוצאי השביעית לפני שנשמת החוב. [שהרי אין השביעית משמטת את החובות, אלא בסופה]. והודה לו במקצת וכפר במקצת. ואותו המקצת שכפר בו אין השביעית משמטתו. דהא קיימא לן [ירושלמי מסכת שביעית פרק י' הלכה א. וכן פסק הרמב"ם בפרק ט מהלכות שביעית הלכה ח] שכל ממון שכפר בו קודם השביעית, אף על פי שעברה עליו השביעית — אינו משמט. ואם לאחר השביעית לא ישבע כדין מודה במקצת וכופר במקצת — ישלם!

הלכך, אותו המקצת שכפר בו, לא נשמת בשביעית. ומשום כך היה ניתן לומר, כיון שתבעו קודם שביעית והודה במקצת וכפר

גמרא:

שנינו במשנה: כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין.

ודנה הגמרא: מנלן⁽²⁶⁾ ששבועת התורה מוטלת רק על הנתבע, בכדי להישבע

ולהיפטר מחיובו, ולא נאמרה כלל על התובע שישבע ויטול?

והתשובה: דין זה נלמד מהא דאמר קרא:

"שבועת ה' תהיה בין שניהם [כלומר, בין בעל הבית התובע את הפקדון, ובין שומר

במקצת, והרי תביעת אותו המקצת שכפר בו, במקומה עומדת. שהרי לא נפטר ממנה הנתבע, אם כן, היה הדין נותן שישבע עליה לאחר השביעית.

וזהו שחידשה משנתנו, שהשביעית משמטת שבועה זו. והטעם הוא, שהלוא אותו החלק שעליו הודה – נשמט, שכיון שהודה בו, הרי הוא ככל חובות שנשמטים בשביעית. ונמצא, שמה שנשאר מהחוב, הוא רק אותו החלק שעליו הוא כופר. ואם כן, הרי הוא כופר בכל ופטור משבועה.

והמנחת חינוך מצוה תע"ז הקשה על דברי הר"ן, שלא מצינו במודה במקצת ונתחייב שבועה, ואחר כך שילם את מה שהודה, או שמחל לו התובע על כך, שלא יתחייב שבועה משום שהוא כופר הכל. ואם כן, כאן שכבר פסקו עליו ב"ד שצריך לישבע, ואילו אחר כך נשמט חלק ההודאה שבחוב, ודאי שלא תיפקע השבועה?

ובחידושי הגר"ח פרק ט' מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו', כתב ליישב דברי הר"ן, וביאר, שלא בא הר"ן לתת טעם מדוע השביעית משמטת את השבועה. דהא גזירת הכתוב היא כמבואר לקמן מט א.

אלא שעדיין קשה היה לר"ן, מה איכפת לנו מכך שהשבועה נשמטת, והלוא מכל מקום החוב עדיין לא נשמט. וכפי שהובא לעיל שמילוח שכופר בה – לא נשמטת. ואם כן, הרי יחזור התובע ויתבע את הלווה, ויתחייב שבועה בשנית,

ועל זה כתב הר"ן דמאחר שמה שכבר הודה בו – נשמט, אם כן לענין החיוב החדש – שוב לא תחול עליו השבועה. כיון שכלפי זה, הרי הוא כופר הכל. ולפי זה מיושבים דברי הר"ן, שרק לענין חלות החיוב החדש אחר השביעית – הרי הוא כופר הכל משעת תחילת החיוב. ובאופן זה ודאי שפטור הוא משבועה. ועיין עוד בדברי הגר"ח שם.

26. משאלת הגמרא 'מנלן', משמע שלולי חידוש התורה שהשבועה היא רק כדי להיפטר, היינו אומרים שנשבעין מן התורה ונוטלין. ולכך צריך את חידוש התורה שאין נשבעין ונוטלין. ויש להבין, באיזה אופן תיתכן שבועת הנוטלין מן התורה? והלוא כל השבועות שהן מן התורה, כגון שבועת מודה במקצת, ושבועה כנגד עד אחד, ושבועת השומרין, אינן אלא כדי ליפטר?

וכתב הר"ן, שבלא מקור מן התורה לכך שהנשבעין אינם נוטלים אלא נפטרים, היינו אומרים שחיוב שבועת עד אחד מוטל על התובע שהעד מעיד לטובתו, והיה צריך להישבע התובע על פי העד, והיה יכול להוציא בכך ממון! ולכך צריך את הילפותא, להשמיענו שאין עד אחד מחייב שבועה כדי ליטול, אלא רק כדי להיפטר. אולם הרמב"ן חולק על כך, וכתב שאין הוה אמינא שישבע התובע מן התורה על פי עדות העד האחד, ויטול. משום שאם כך, נמצאנו מוציאים ממון על פי עד אחד, והתורה אמרה 'לכל עוון ולעל חטאת אינו קם' וקם הוא רק

במשנה, דדוקא עבירו תקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל, ולא תיקנו כן לשאר תובעי ממון?

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכות גדולות שנו כאן בדינים המתחדשים במשנתנו.

ותמהה הגמרא: כיצד אתה אומר הלכות שנו כאן!?

וכי הני — הלכתא, האם הלכה למשה מסיני, ניהו? [לפי שהמושג 'הלכות', עיקרו הלכה למשה מסיני].

והלוא אין אלו אלא תקנות שתקנה

הפקדון]. ולקח בעליו [בעל הפקדון, את השבועה מאת הנשבע, הנפקד], ולא ישלם [הנפקד את החפץ שתובע המפקיד]".

ודורשת מכך הגמרא: מי שעליו לשלם, כלומר, הנפקד — לו יש את חיוב השבועה.⁽²⁷⁾

ועל ידי שבועה זו נפטר מחיוב ממון. ורק עליו, הנתבע, יש את חיוב השבועה על מנת להיפטר, ואין חיוב זה מוטל על התובע שישבע על מנת ליטול.⁽²⁸⁾

שינוי במשנתנו: ואלו נשבעין ונוטלין בו.

ושואלת הגמרא: מאי שנא שכיר המוזכר

לשבועה!

27. הקצות החושן סימן צ"א ס"ק א' נסתפק האם אפשר לגלגל שבועת הנוטלין על ידי שבועה דאורייתא. וכגון אם תבע ראובן את שמעון בחוב שיש לו עליו שטר. וטוען שמעון פרעתי, ולאחר זמן חזר שמעון ותבע את ראובן בחוב אחר שיש לו עליו והודה לו ראובן במקצת ונתחייב שבועת מודה במקצת מדאורייתא. ויש לדון האם יוכל שמעון לגלגל על ידי שבועת מודה במקצת, אף שבועת הנוטלין שלא פרעו, ועל ידי שבועה זו, יוכל ראובן לגבות את החוב הראשון.

או, כיון דכתיב "ולקח בעליו ולא ישלם", למידיים שלא קיים כלל אופן של נטילה על ידי שבועה. וכל עיקר השבועה הוא רק כדי ליפטר. [ועי' בקצות החושן סימן רס"ו שהוכיח מהתוס' ב"מ יד ב ד"ה דינא ששייך לגלגל שבועה גם כדחך לישבע וליטול. וכתב הקצוה"ח לדחות ראייה זו כיון שיתכן כי המדובר שם הוא שהשבועה הינה לאחר הפירעון ואינה אלא כדי ליפטר. ועי' בנתיבות המשפט סימן צ"ד

דפשיטא ליה דודאי מגלגלין שבועה כדי ליטול!]

28. העירו הראשונים: פסוק זה נאמר בשבועת השומריין. [שמות כב ט—י] "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור ומת או נשבר או נשבה אין רואה". "שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו".

והנה מפורש בפסוק, שהשבועה המוטלת על השומר, היא על מנת ליפטר מתביעת המפקיד, שהלוא נאמר "אם לא שלח ידו" שזהו השומר, ולשם מה נצרכת דרשת הגמרא, הלוא הדבר מפורש בפסוק?

וביאר הר"י מיגש, שאכן דרשת הגמרא לא נאמרה כלפי שבועת השומרים המפורשת כאמור, בתורה. אלא דרשה זו נאמרה למודה במקצת ושבועת עד אחד. משום שבשבועות אלו, לא מפורש בתורה אם מוטלות הם על התובע או על הנתבע. וזהו שדורשת הגמרא כאן שאין שבועה מן התורה אלא כדי ליפטר ולא על מנת ליטול.

המשנה?

אלא ודאי אימא, הביאור הוא: תקנות גדולות שתיקנו חכמים שנו כאן.

אולם שוב יש להבין: אם תקנות אלו נקראות "גדולות", הרי, מכלל דאיכא, שישנם גם תקנות קטנות? ובמה גדולה תקנה זו משאר תקנות?

אלא אמר רב נחמן אמר שמואל: תקנות קבועות שנו כאן.⁽²⁹⁾

ומהם? עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית, ושדויה והטילוה וקבעוה אשכיר,⁽³⁰⁾ משום כדי חייו.

כלומר, משום ששכר זה שתובע מבעל הבית, נצרך לפרנסתו ולחייו של השכיר, תיקנו שהוא ישבע על כך, ויוציא את שכרו מבעל הבית.

ומקשה הגמרא: וכי משום כדי חייו דשכיר, קנסין ליה לבעל הבית שישלם, אף שמדין תורה פטור הוא? והרי אין לנו כל ראייה שהוא אכן חייב לשכיר?

והתירוץ: בעל הבית גופיה בעצמו, ניהא ליה עדיף לו דמשתבע שכיר, ושקיל ויטול ממנו שכרו. אף אם מדין תורה פטור מלתת לו. ומדוע?

כי היכי דאיתגרון ליה פועלין. על מנת שבעל הבית ימצא בקלות, פועלין לעבודתו.

שהרי עתה הוא כופר בתשלום שכר הפועל, ויחששו ממנו פועלים אחרים, שיכפור גם בשכרם. שהרי הם אינם יודעין האמת עם מי.

ולכן, נוח לו לבעל הבית בתקנה זו, שהשכיר ישבע ויטול. כדי שלא יחששו

תקנות קבועות. כלומר, נעקרה מבעל הבית, ונקבעה על השכיר.

30. הקשו הראשונים: איזה שבועה היתה מוטלת על מבעל הבית, ואותה עקרו והטילו על השכיר?

ואף אם נאמר, שעקרו ממנו שבועת היסת כיון שכפר בכל תביעת השכיר — דבר זה לא יתכן. שהרי שבועת היסת נתקנה רק בימי רב נחמן. [בתקופה מאוחרת מזמן המשנה].

וביאר, שמעיקר הדין היה לה למשנה לתקן שבועה זו על בעל הבית. כמו בשאר הנשבעין ונפטרים. כדי שלא ילך השכיר בפחי נפש בלא כלום. ומשום הטעם של 'כדי חייו' [לקמן בגמרא], עקרו את השבועה מבעל הבית, והטילוה על השכיר.

הריטב"א פירש באופן אחר. והוא, ששאלת הגמרא 'מנלן', אין פירושה מנין לנו שמן התורה אין נשבעין ונוטלין. שהרי דבר זה מפורש כאמור, וכן במודה במקצת נאמר [שמות כב ז] "ונקרב בעל הבית אל האלוקים אם לא שלח ידו" ודרשינן בבבא קמא סג ב ונקרב — לשבועה. ובעל הבית, כלומר הנתבע, נשבע ונפטר. ושאלת הגמרא מנלן, אינה אלא לאסמכתא בעלמא.

29. יש להבין. וכי ישנם תקנות קבועות ותקנות שאינם קבועות?

וביאר הר"י מיגש, שתקנות אלו, נקראות תקנות קבועות. משום שעיקר שבועה זו תקנוה על בעל הבית, שישבע בנקיטת חפץ שכבר שילם לשכיר. ועקרו חכמים את השבועה מבעל הבית והטילוה על השכיר. ומשום כך נקראו

להשביע את השכיר, ואין לנו לחשוש שלא ירצו בו לעבודה.

אולם, שכיר נמו על כורחיה מיתגר, כיון שאף הוא זקוק לפרנסה. ולכן, לא ימנע מלהשכיר עצמו מחשש שבעל הבית יכפור בשכרו. ואם כן, יש לו להימנע מלישבע וליטול?

ומתרצת הגמרא: **אלא**, תקנת חכמים שישבע השכיר ויטול, היא משום שבעל הבית **טרוד בפועליו הוא**. וכיון שרגיל לשלם שכר לכמה וכמה פועלים, הרי הוא עלול לטעות ולחשוב שכבר שילם לפועל זה, בזמן שעדיין לא שילם לו. ומשום כך האמינו חכמים לפועל ותיקנו לו שיטול שכרו על ידי שבועה.⁽³²⁾

אלא אם כן, **וליתב ליה בלא שבועה?** ניתן לו לפועל את שכרו אף בלא שבועה שהרי האמינוהו חכמים בטענתו על בעל הבית?⁽³³⁾

הפועלין שמא יכפור, ויפסידו את שכרם.

אולם מאידך קשה: **אדרבה, שכיר ניהא ליה**.⁽³¹⁾ עדיף לו לשכיר **דלשתבע בעל הבית, ונפקע מחיובו לשלם לו את שכרו, כי היכי דליגריה בעל הבית**, על מנת שיקל עליו למצוא עבודה אצל בעלי הבתים.

שהרי, כעת לאחר שכופר בעל הבית ונוטל השכיר את שכרו בשבועה, יחששו בעלי הבתים לשוכרו לעבודתם. שמא יתבע גם אותם לאחר שקיבל שכרו, ויטול מהם את שכרו פעמיים?

ואם כן, שוב אין בידינו הטעם, מדוע ישבע השכיר דוקא, ולא בעל הבית!?

והתירוץ: **בעל הבית על כורחיה אגר**. בעל הבית בעל כרחו ישכור את הפועלים, אפילו אם חושש הוא לשבועתם. כיון שזקוק הוא להם לעשיית מלאכתו. ומשום כך יש

ומשום שני טעמים אלו מקבלים את טענתו של השכיר ומשביעין אותו.

33. הקשו הראשונים: איך יטול השכיר בלא שבועה, והלא בעל הבית טוען כנגדו שכבר שילם לו. ואף שטרוד הוא בפועליו, אין זה מבטל את טענתו לגמרי. אלא רק חוששין אנו שמא טועה הוא. אך אין זה דבר ברור כאילו כלל לא שילם. ואיך יטול השכיר בסתם, בלא שבועה? [עיי' בתוספות ד"ה וניתב].

ותירצו הר"ן והרשב"א, שהגמרא הבינה שמשום 'כדי חייו' יש לתקן שיטול אף בלא שבועה. משום שישנם אנשים שיחששו ויפרשו מן השבועה ויפסידו. ומשום כך הבינה הגמרא שיש צד שיראו חכמים לתקן שיטול אף בלא שבועה. ועל זה תירצה הגמרא 'להפיס דעתו

31. ומשום טובתו של השכיר ישבע בעל הבית ויפטר. ויש לדקדק בלשון הגמרא 'אדרבה'. שמשמעה כי טובתו של השכיר עדיפה. ויש להבין מדוע אכן נעדיף את טובתו של השכיר על טובתו של בעל הבית?

וביאר הריטב"א, שטובתו של השכיר עדיפה על טובתו של בעל הבית. משום שהפסד השכיר, הוא כהפסד גופו שהרי עבודתו ופרנסתו הם 'כדי חייו'. ואילו הפסדו של בעל הבית אינו אלא הפסד ממון ועסקים. ואינו הפסד עיקר מחיתו.

32. כיון שמעדיפים את טענתו של השכיר. הרי"ף והר"ח נקטו במסקנת הגמרא, כי בנוסף לטעם זה שטרוד הוא בפועליו, עדיין ישנו גם הטעם דלעיל של 'כדי חייו' של השכיר.

בהקפה. גם בעל הבית וגם הפועל, רוצים שניהם שהתשלום יהיה בהקפה. כלומר, שיינתן בסיום העבודה.

בעל הבית מעוניין בכך, כיון שיתכן כי בתחילת היום, עדיין אין לו המעות לפרוע לפועלים.

ואילו הפועל מעוניין בכך, משום שחושש שאם יקבל שכרו בתחילת היום, הרי שעד הלילה כבר יוציאנו בכל מיני הוצאות.

ושוב נמצא שצריך הפועל לישבע על מנת לתבוע ולהוציא שכרו מבעל הבית. ולא מזקיקים את בעל הבית לשלם בעדים, וכן לא שישלם לו בתחילת היום.

ומקשה הגמרא: **אי הכי** שנאמן השכיר כנגד מה-ב בעל הבית כיון שטרוד הוא בפועליו ואינו זוכר אם שילם לו, ומשום כך נוטל ממנו הפועל בשבועה,

אפילו אם קצץ בעל הבית את שכרו בסכום מוגדר מראש. וטוען בעל הבית שקצץ עימו סכום מסוים, ואילו השכיר טוען שקצץ עימו יותר, — **נמי**. גם כן יהיה נאמן השכיר כנגדו. (34)

והתירוץ: אין הכי נמי. וכל תיקונה של שבועה זו היא **כדי להפיק דעתו של בעה"ב**, שלא יחשוד בפועל שנוטל שכרו פעמיים. וכיון שיראה שמוכן הוא לישבע על כך, יאמין לו שאכן טוען אמת.

אך עדיין קשה: מדוע תיקנו חכמים חיוב שבועה, **וליתב ליה בעדים** שיתקנו שיתן לו את שכרו רק בפני עדים, ושוב לא יהיה צורך בשבועה, אלא יעידו העדים אם שילם לו או לאו?

ומיישבת הגמרא: **טריחא ליה מילתא**. טירחה היא לבעל הבית לחפש אחר עדים, בכל פעם שרוצה לשלם לפועליו את משכורתם.

אך אם כן, **וליתב ליה מעיקרא**, שישלם להם בעל הבית את משכורתם מעיקרא, בתחילת העבודה ולא בסיומה.

וכיון שכך, לא יוכל הפועל לתבוע שכרו פעמיים. משום שאם יטען שלא קיבל שכרו, יאמר לו בעל הבית: אם לא קיבלת שכרך לא היה לך לעבוד. וכיון שעבדת, על כורחך שקיבלת שכרך. ונמצא שאין צורך בשבועה.

אלא, אין זה פתרון. לפי **ששניהן רוצין**

של בעל הבית.

עוד תירץ הרשב"א [וכן מבואר בקושית התוס' ד"ה וניתב] שקושית הגמרא היא למאן דאמר 'ברי ושמא — ברי עדיף'. וטענתו של בעל הבית נחשבת כטענת שמא כיון שטרוד הוא בפועליו. ואילו טענת השכיר היא טענת ברי. ומשום כך יש להעדיף את השכיר, ויטול אף בלא שבועה.

אך אם כן קשה, וכי משום שיש להפיס דעתו

של בעל הבית נחייב את השכיר שבועה אף שטוען ברי והדין עימו?

וביאר הרשב"א דכיון שסוף סוף טוען בעל הבית 'ברי', אף שאין אנו מקבלים את טענתו כטענת ברי, מכל מקום אין דינה כטענת 'שמא' לגמרי. ומשום כך משביעין אותו, כדי להפיס דעתו של בעל הבית.

34. הקשה התוספות: והלוא מקרה זה, הוא